

**МУЗИКОЗНАВЧА ТА НАУКОВО-ПУБЛІЦИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ЗДІСЛАВА ЯХІМЕЦЬКОГО**

У статті висвітлено основні напрями музикознавчої діяльності Здіслава Яхімецького в контексті наукової проблематики європейської музикології. Проаналізовано його науково-публіцистичну діяльність як завідувача кафедри музикології Ягелонського університету. Висвітлено амплітуду наукової проблематики публіцистичних зацікавлень.

Ключові слова: Здіслав Яхімецький, наукова діяльність, музична критика, публіцистика.

Здіслав Яхімецький – відомий польський музикознавець, професор, доктор музикології, музичний і театральний критик, педагог та композитор, засновник першої у Польщі краківської школи музикознавства, один із перших польських музикознавців з академічним званням.

Протягом останнього часу питанням науково-дослідного напрямку професора кафедри музикології Ягелонського університету Здіслава Яхімецького частково займалися: В.Позьняк "Здіслав Яхімецький як критик музичний і театральний" [8], Є. Пажизнський "Популяризаторська діяльність Здіслава Яхімецького", У. Граб "Львівська музикологічна школа Адольфа Хибінського (1912-1941)" [1], Христина Душик "Композиторська творчість Здіслава Яхімецького", Л. Кияновська "Основні етапи польсько-українських музичних взаємозв'язків у Львові у ХІХ – першій половині ХХ століття", Малгожата Возна-Станкевич "Здіслав Яхімецький (1882—1953): засновник музикознавства Ягелонського університету: каталог виставки". Проте ця проблема недостатньо висвітлена в українському та зарубіжному музикознавстві і потребує більш глибокого осмислення.

Мета статі – висвітлити науково-публіцистичну діяльність Здіслава Яхімецького в контексті культурно-освітніх традицій І половини ХХ століття.

З 1911 року професор Яхімецький до кінця життя вів музикознавчі студії у Краківському університеті. Установа, якою він керував, постійно розширювалась, поки не стала кафедрою музикознавства. У зв'язку з цим Здіслав Яхімецький отримав звання надзвичайного професора (1917), а пізніше – звичайного (1921).

Педагогічна робота не заважала професору З. Яхімецькому писати численні музикознавчі праці як наукового (спеціального характеру), так і науково-популярного. Всі ці роботи, з-поміж яких не одна здобула резонанс не тільки у Польщі, а й закордоном, відомі для музикознавців багатьох країн Європи. Здіслав Яхімецький – автор понад 100 праць, у тому числі монографій, серед яких "Історія польської музики" [2].

У цих працях Здіслав Яхімецький поєднує постать науковця-музикознавця з постаттю популяризатора музики. Знайомлячи читачів з життям і творчістю композиторів, він служив музиці, об'єднуючи її слухачів і любителів. На особливу увагу серед них заслуговує монографія Кароля Шимановського, геніальність якого першим зауважив, власне, Здіслав Яхімецький, пропагуючи його музику у Польщі і закордоном. У 1935 р. Каролу Шимановському надали титул доктора "honoris causa" в Ягелонському університеті.

У працях цієї категорії увага Здіслава Яхімецького зосереджувалася на творах. Представляючи біографії композиторів, автор обмежувався наведенням тільки головних і перевірених фактів, не займався припущеннями, що було у центрі зацікавлення його попередників. Створення монографій, з одного боку, потребувало суспільство, оскільки вони були першими науковими розробками польською мовою, а з іншого – були результатом зацікавлень самого автора. Ці книжки позитивно сприйняли не тільки фахівці-музикознавці, а й любителі музики, для котрих З. Яхімецький пристосував стиль літературного висловлювання, оперуючи не тільки музикознавчою мовою. Через це вони стали доступні для широкого кола осіб, а не тільки для "утаємнчених людей".

Поряд з великомасштабними розвідками Здіслав Яхімецький опублікував низку праць меншого розміру, які мають важливе значення для польського музикознавства. У науковому доробку професора Яхімецького чимало сміливих концепцій, зібраних та скрупульозно оформлених у монографіях, брошурах і сотнях статей. Зміст та розмір наукових праць свідчать про незвичайну працьовитість автора. Діапазон зацікавлень професора З. Яхімецького відобразився у його працях, предметом яких є явища, пов'язані з музичним і театральним життям; описів і вражень з подорожей і навіть статей суспільно-культурної проблематики.

До музичної публіцистики професор Здіслав Яхімецький звернувся вже під час своїх віденських студій. У річних збірках тижневика "Відлуння музичне і театральне" (1903-1904 рр.) [8, 240]. Однак цей часопис швидко був ліквідований, а музичне письменництво через відсутність інших фахових видавництв змушене було шукати притулку на шпальтах щоденної преси або видавництв літературного і загальнокультурного характеру.

Наслідком цього стала публікація обширної статті "Рихард Вагнер у світлі листів до пані Матильди Весендонк ("Польський огляд", 1905) [5, 472-494]. У цій праці ми бачимо глибоке зацікавлення життям і творчістю митця з Байройту. Підсумком і кінцевим результатом стане велика монографія про Вагнера.

Знаменно, що вже у перших працях молодого музикознавця проявляється зацікавлення сценічною музикою. Можна це спостерігати як у статтях, так і в першій його книжці, присвяченій творчості Моцарта, переважно оперній. А трохи пізніше – у праці під назвою "Стефано Артега і Рихард Вагнер як теоретики музичної драми" ("Звіти Академії уміння", 1912) [6]. Пізніше це захоплення буде безперервно простежуватись у його роботах, поглиблюючись і набираючи щоразу дедалі ширших обертів.

Упродовж декількох найближчих років Здіслав Яхімецький досліджує пам'ятки давньої польської музики. Починає створювати фундаменти польського музикознавства і прагне висвітлити таємниці історії польської музики. Ці дослідження, представлені у монографії "Італійські впливи у польській музиці" і в низці менших праць, повинні були незабаром дозволити авторові синтетично трактувати історію польського народу [7].

З 1916 року Здіслав Яхімецький вів музичний розділ у "Голосі народу". Його звіти були опубліковані у двох рубриках: "З опери" і "З музики". Краків у тому часі переживав період буйного розквіту мистецького життя. Особливо оживлену діяльність проявляла опера. У її програмі, крім творів із "залізного" репертуару: "Галька", "Фауст", "Кармен", "Мадам Батерфляй", "Севільський цирюльник", "Травіата", з'явилося чимало менш відомих опер і навіть кілька опер, які вкрай рідко ставили: "Орфей" Глюка, "Парія" Монюшка, "Янек" Желенського.

Поряд з театральними і концертними рецензіями з'являються звіти про появу музичних видавництв і більші або менші монографічні статті чи такі, що стосувались загальніших справ. З цікавих публікацій можна тут навести обширні рецензії, присвячені двом книжкам Дж. Райсса ("Гармонія", "Історія музики"), монографічний нарис про Дебюссі, а також цикл статей "Музичні враження з Праги", який був результатом подорожі автора до Чехословаччини (1918) [2].

Співпраця з "Голосом народу" перервалася улітку 1920 р. Протягом найближчих років Здіслав Яхімецький не займає постійного поста доповідача, проте вміщує кількадесят статей у краківському "Часі", "Ілюстрованому щоденному кур'єрі" і в його тижневому додатку "Літературно-науковому кур'єрі", а також в іншій періодиці. З цікавіших праць можна тут назвати цикл із шести статей про Кароля Шимановського ("Час", 1-6.XI.1921), що був зав'язкою до пізнішої монографії про цього композитора [3].

Діяльність Яхімецького як музичного рецензента завершується у 1925 році. У краківській пресі в цей час спостерігаємо досить непросту ситуацію, музичними доповідачами щоденних видань працюють нефакхівці. Такий непрофесійний підхід спрямував вченого до досліджень в царині театральної критики. З. Яхімецький пише нариси про творчість Л. Піранделлі (Програма театру імені Ю. Словацького, IX.1935), цикл фелейтонів про віденські театри (1937), а також театральні враження після перебування в Італії (1938) [8].

Упродовж багатьох років Яхімецький досліджував театральні дійства з погляду своєї музикознавчої роботи. Утім, з бігом часу став видатним знавцем сцени. Не всі це усвідомлювали, отож серед пересічних читачів настало певне здивування, коли знатний вчений у 1938 р. був запрошений зайняти посаду театрального доповідача Ілюстрованого щоденного кур'єру. Здіслав Яхімецький виправдав однак сподівання виконавців. Вже перші рецензії виявились дослідженнями найвищого рівня, оскільки він поєднав тут велику ерудованість, проникливий погляд творчого науковця з темпераментом незвичного письменника і легкістю форми, яка гідна вродженого фелейтоніста. Зрозуміло, що ці елементи виявлялися у різній інтенсивності залежно від жанрового навантаження досліджуваних подій. Деякі рецензії Яхімецького були повними гумору фелейтонами, інші – серйозними дослідженнями, що виходили за скромні рамки журналістської творчості. Загалом він написав у сезоні 1938-1939 рр. вісімнадцять обширних рецензій.

Варта нашої уваги і діяльність Яхімецького як перекладача поезій і драматичних творів. Вони відомі загалом як переклади поетичних творів з італійської, німецької і французької мов, не раз опубліковані у різних періодичних виданнях під загальною назвою "З теки перекладів". Були це здебільшого переклади текстів пісень видатних зарубіжних композиторів, здійснені не тільки під літературним кутом бачення, а й з дотриманням величезної точності метричної будови оригіналів, що дуже важливо для музики. Проте З. Яхімецький не обмежувався перекладом коротких ліричних творів. У його літературному доробку – переклад білим віршем твору Бенеллі "Любовна трагедія". Вже в останні роки він переклав на доручення Польського радіо французьке лібрето опери М. К. Огінського "Zelis i Valcour" а також для гданської опери – італійське лібрето до "Весілля Фігаро" Моцарта [8].

Діяльність З. Яхімецького як критика і публіциста нерозривно пов'язана з популяризуванням музики, а це пояснює мову, яку використовував науковець: доступну, образну, позбавлену наукових формулювань. Він уникав спеціалізованої музичної термінології. Беззаперечна фаховість публіцистичного доробку Здіслава Яхімецького виявляється не у використанні недоступної термінології, а, швидше, у змістовому наповненні формулюваних ним суджень. У своїх текстах він віддавав перевагу жанру рецензії, в якій були наявні елементи звіту. Саме тому збірка критичних статей у періодиці – це безмежно цінний огляд музичних подій того часу. Форма публіцистичного стилю, а також рівень поглиблення теми зумовлені в Яхімецького як носієм інформації, так і "жанровим навантаженням" рецензованого заходу. Якщо текст був призначений для публікації в якомусь культурному періодичному

виданні, то дозволяв собі довший аналіз, натомість, пишучи на шпальтах щоденної газети, автор був свідомий, що його слова направлені до широкої читацької публіки. У випадку подій меншого мистецького рангу, наприклад, до вистав, у яких разом з дипломованими артистами виступали аматори, не ставив надто високих вимог. Проте ніколи не терпів будь-яких проявів дилетантизму [4, 589].

Важко було би краще оцінити науковий доробок Здіслава Яхімецького, якби не слова Адама Сутковського: "У своїх висловлюваннях він часто звертав увагу на потреби суспільства, критикуючи герметичну позицію музикознавців. На його думку, "суспільна структура польського народу вимагала і далі вимагає у першу чергу численних замісників добре підготованих музикознавців, котрі вміють поєднати ретельну роботу науковця із зацікавленням широких мас населення, що горнеться до музичної культури" [9, 18-19].

Отже, важливо акцентувати увагу на прагненні професора Здіслава Яхімецького поєднати ретельну роботу науковця із зацікавленням широких мас. Публіцистична спадщина Здіслава Яхімецького відзначається широким спектром жанрів та широкоохоплюючою тематикою. Статті музикознавця виконували необхідну пізнавально-просвітницьку функцію, оскільки торкалися вагомих подій громадського й мистецького значення, впливаючи на рівень суспільної свідомості та високої духовності в польському середовищі. Постать Здіслава Яхімецького особливо вирізняється серед інших культурно-громадських діячів, а публіцистична діяльність музикознавця, музичного критика, рецензента на сторінках численної тогочасної преси відіграли позитивну роль у національному музичному процесі та сприяли розвитку й піднесенню музичної культури Польщі.

Література

1. Граб У. Львівська музикологічна школа Адольфа Хибінського та її медієвістичні зацікавлення / У. Граб // Науковий вісник Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського, вип. 41: Старовинна музика: Сучасний погляд. Кн. 2. – К., 2006. – С. 211.
2. Dziębowska Elżbieta. Zdzisław Jachimecki // Encyklopedia Muzyczna PWM / Część biograficzna pod redakcją Elżbiety Dziębowskiej. – Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne SA, 1993. – Т. 4. – Н–І–J. – С. 387.
3. Jachimecki Zdzisław. Karol Szymanowski: rys dotychczasowej twórczości / Zdzisław Jachimecki // Skład Główny w Księgarni Jagiellońskiej. – Kraków, 1927. – 76 s.
4. Jachimecki Zdzisław. Muzyka w Krakowie I nowa opera Polska / Zdzisław Jachimecki // Przegląd Polski. – 1909. – Т. 171. – 589 s.
5. Jachimecki Zdzisław. Ryszard Wagner w świetle listów do pani M. Wesendonk / Zdzisław Jachimecki // Przegląd Polski, 1905. – Т. 157. – С. 472-494.
6. Jachimecki Zdzisław. Stefano Arteaga i Ryszard Wagner jako teoretycy dramatu muzycznego / Zdzisław Jachimecki // Museion. – № 5. – 1912. – Т. II. – С. 3-19.
7. Jachimecki Zdzisław. Wpływy włoskie w muzyce polskiej / Zdzisław Jachimecki // Akademia Umiejętności. – Kraków, 1911. – Т. 1. – 319 s.
8. Poźniak Włodzimierz. Zdzisław Jachimecki jako krytyk muzyczny i teatralny / Włodzimierz Poźniak // Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk. – № 4(8). – 1953. – С. 240.
9. Sutkowski A. Książki / A. Sutkowski // Ruch Muzyczny. – №11. – 1963. – С. 18-19.

References

1. Hrab U. Lvivska muzykologichna shkola Adolfa Khybinskoho ta yii mediievistychni zatsikavlennia / U. Hrab // Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii im. P. I. Chaikovskoho, vyp. 41: Starovynna muzyka: Suchasnyi pohliad. Kn. 2. – K., 2006. – С. 211.
2. Dziębowska Elżbieta. Zdzisław Jachimecki // Encyklopedia Muzyczna PWM / Część biograficzna pod redakcją Elżbiety Dziębowskiej. – Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne SA, 1993. – Т. 4. – Н–І–J. – С. 387.
3. Jachimecki Zdzisław. Karol Szymanowski: rys dotychczasowej twórczości / Zdzisław Jachimecki // Skład Główny w Księgarni Jagiellońskiej. – Kraków, 1927. – 76 s.
4. Jachimecki Zdzisław. Muzyka w Krakowie I nowa opera Polska / Zdzisław Jachimecki // Przegląd Polski. – 1909. – Т. 171. – 589 s.
5. Jachimecki Zdzisław. Ryszard Wagner w świetle listów do pani M. Wesendonk / Zdzisław Jachimecki // Przegląd Polski, 1905. – Т. 157. – С. 472-494.
6. Jachimecki Zdzisław. Stefano Arteaga i Ryszard Wagner jako teoretycy dramatu muzycznego / Zdzisław Jachimecki // Museion. – № 5. – 1912. – Т. II. – С. 3-19.
7. Jachimecki Zdzisław. Wpływy włoskie w muzyce polskiej / Zdzisław Jachimecki // Akademia Umiejętności. – Kraków, 1911. – Т. 1. – 319 s.
8. Poźniak Włodzimierz. Zdzisław Jachimecki jako krytyk muzyczny i teatralny / Włodzimierz Poźniak // Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk. – № 4(8). – 1953. – С. 240.
9. Sutkowski A. Książki / A. Sutkowski // Ruch Muzyczny. – №11. – 1963. – С. 18-19.

Гуса О. А. Музыковедческая и научно-публицистическая деятельность Здіслава Яхімецького

В статье освещены основные направления музыковедческого труда Здіслава Яхімецького в контексте научной проблематики европейской музыкологии. Проанализирована его научно-публицистическая деятельность как заведующего кафедрой музыкологии Ягеллонского университета. Освещена амплитуда научной проблематики публицистических интересов.

Ключевые слова: Здіслав Яхімецький, научная деятельность, музыкальная критика, публицистика.

Hysa O. Zdzisław Jachimecki's Musicological, Scientific and Journalistic Activity

The areas of Zdzisław Jachimecki's musicological work in the context of scientific issues of European musicology have been highlighted in this article. Besides the scientific and journalistic activities of Zdzisław Jachimecki, who was the head of the musicology department of the Jagiellonian University at once, also has been analyzed in this paragraph. The influence of Zdzisław Jachimecki's scientific and journalistic activities on the establishment and development of the Polish school of musicology has been presented as well.

Zdzisław Jachimecki – was the founder of the Krakow's school of musicology which was the first such school in whole Poland and one of the first Polish musicologists with an academic title as well. Besides there is not much detailed information about scientific and pedagogical activities of Zdzisław Jachimecki in printed sources.

The issue of scientific activity of professor of musicology of the Jagiellonian University Zdzisław Jachimecki has been researched partially in recent studies of W. Poźniak "Zdzisław Jachimecki as a music and theater critic" [8], J. Parzyński "Promotional activity of Zdzisław Jachimecki", U. Hrab "Lviv's school of musicology of Adolf Chybiński" (1912-1941)" [1], K. Duszyk "Composers' works of Zdzisław Jachimecki", L. Kyyanovska "Milestones of the Polish-Ukrainian musical relationships in Lviv in the XIX – first half of the XX century", Małgorzata Woźna-Stankiewicz "Zdzisław Jachimecki (1882 – 1953) : the founder of the musicology in the Jagiellonian University: catalog of the exhibition".

Unfortunately, the coverage of this issue in the Ukrainian and foreign musicology is not enough and requires a more deeper understanding.

Purpose of the article: to highlight the scientific and journalistic activities of Zdzisław Jachimecki in the context of cultural and educational traditions of the first half of the twentieth century.

Zdzisław Jachimecki was a famous Polish musicologist, professor, doctor of musicology, music and theater critic, teacher and composer. Professor Zdzisław Jachimecki conducted his musicological studies at the University of Krakow since 1911 and till the end of his life. The institution directed by him, extended over a long period of time until it became a department of musicology.

Educational work did not interfere to professor Zdzisław Jachimecki to write numerous and valuable scientific musicological works as well as a works of popular-scientific nature upon the same themes. All these works are known to musicologists of many European countries, besides they had been widely publicized and won the resonance not only in Poland but also abroad at once. Zdzisław Jachimecki was the author of over 100 publications, including such monograph as "The History of Polish Music", monograph about Richard Wagner, monograph about F. Chopin, monograph about S. Moniuszko [8].

Zdzisław Jachimecki combines the figure of the scientist-musicologist with the figure of promoter of music in all these works which have been mentioned above. He acquainted the readers with the life and works of different composers, gathered crowds of listeners and fans of music and served to music in such way. These books were not only welcomed by specialists-musicologists, but, above all, by music amateurs as well. Just because Zdzisław Jachimecki had customized the style of his literary expression for music amateurs, had used terms not only from musicological language, but also from the general humanistic language. That's why they are available for a wide range of people.

Zdzisław Jachimecki had published also a series of smaller works, along with the large-scale research works mentioned above, which are also important for the Polish musicology. There are many bold concepts in the scientific contribution of professor Zdzisław Jachimecki, which had collected and meticulously decorated by him in his books, pamphlets and hundreds of articles. The content and the size of the scientific publications of Zdzisław Jachimecki shows us an unusual diligence of this author. The range of interests of professor Zdzisław Jachimecki had been reflected in all his writings. The phenomenon's associated with the musical and theatrical life, descriptions and impressions of travel and even articles upon a social-cultural issues were the main objects of his scientific works.

Zdzisław Jachimecki had studied theater events from musicological point of view for many years. However, he became a prominent expert in the topic the theatrical scene with the passage of time. He was invited to take the post of theater speaker at "Illustrated Daily Courier" in 1938. The very first reviews by Zdzisław Jachimecki had proved his proficiency, they were the studies of the highest level, which combined his great erudition, insightful look of creative scientist with the temperament of the unusual writer and easiness of shape as well.

Activity of Zdzisław Jachimecki as a critic and essayist is inseparable from promotion of music, and this explains the language which scholar had used: affordable, imaginative, devoid of scientific language. Unquestionable professionalism of journalistic heritage by Zdzisław Jachimecki evident not in unsung by him inaccessible terminology, but rather in meaningful of his judgments which was formulated by him. He preferred to genre of review, elements of report items were also available in that his texts. That is why the collection of his critical essays in periodicals – is infinitely valuable overview of musical events of that time. Form of journalistic style and the level of Deeping of the theme were caused in the works of Zdzisław Jachimecki by a carrier of information, and by "genre loading" of refereed event.

Therefore, it is very important to focus on the objective of professor Zdzisław Jachimecki to combine a thorough job of the scientist with interest of the masses, to raise Polish national musical science at the European level at all educational levels, enhance the prestige of musicological sciences as required, basically for a professional musician, as well.

Key words: Zdzisław Jachimecki, scientific activity, music criticism, journalism.